

ІНТЕГРАЦІЯ ОЧНОЇ ТА ДИСТАНЦІЙНОЇ ФОРМ НАВЧАННЯ МОВИ У ВИЩОМУ НАВЧАЛЬНОМУ ЗАКЛАДІ

В.П.НОГАЙ

Україна, Одеса, Одеський національний економічний університет

Розвиток новітніх інформаційних технологій зумовлюють необхідність реформувати систему освіти з метою підвищити рівень її якості, доступності та ефективності. Виведення вищої освіти на якісно новий рівень і поліпшення якості підготовки висококваліфікованих фахівців неможливе без комп'ютеризації навчального процесу, впровадження Інтернет-технологій і створення корпоративних мереж у вищих навчальних закладах [4].

Це своєю чергою призводить до суттєвих змін у традиційній дидактиці, одним із результатів чого є поява нової форми розповсюдження та здобуття знань – дистанційного навчання (ДН).

Під ДН розуміють індивідуалізований процес передавання і засвоєння знань, умінь та навичок, який відбувається в умовах опосередкованого спілкування викладачів зі студентами шляхом використання телекомунікаційного зв'язку та методології самостійної роботи студентів зі структурованим навчальним матеріалом, що представлений в електронному вигляді [2].

Розвиток дистанційного навчання, яке, за оцінками багатьох фахівців, стане основною формою навчання у XXI столітті, значною мірою залежить від стану системи правового регулювання в галузі освіти. Дистанційне навчання в законодавстві України, у відомчих нормативних документах відображене недостатньо, але на сьогодні вже має певний нормативно-правовий статус, який визначено такими законодавчими актами, як Закон України „Про освіту”, Закон України „Про національну програму інформатизації”, Указ Президента України „Про заходи щодо розвитку національної складової глобальної інформаційної мережі Інтернет та забезпечення широкого доступу до цієї мережі в Україні”, Наказ Міністерства освіти і науки України „Про створення Українського центру дистанційної освіти”, Національна програма „Освіта. Україна XXI сторіччя” та деякими іншими. Затверджено також основні положення про ДН, „Концепцію розвитку дистанційної освіти в Україні”.

В.А.Ясулайтіс доводить, що ДН вбирає в себе кращі риси традиційних форм навчання і добре з ними інтегрується. ДН не може бути повністю автономною системою, оскільки має ті ж цілі, що і очне, і засноване на державних стандартах,

встановлених для тих чи інших спеціальностей, дисциплін. Дистанційне та традиційне навчання при однаковому змісті відрізняються формами подачі матеріалу, взаємодії викладача і студента [5].

Вибір теми обумовлений тим, що дистанційне навчання, реалізоване у вигляді моделі інтеграції очної та дистанційної форм навчання, є найбільш перспективною й оптимальною для освіти. Спираючись на психолого-педагогічні праці учених (А. А. Андрєєва, Е. С. Полат, В.А. Ясулайтіс та ін.), під інтеграцією очної та дистанційної форм навчання розуміємо процес формування стійких і оптимальних взаємозв'язків між двома відносно самостійними формами навчання, що призводить до їхнього взаємопроникнення й поступовому злиттю в єдину цілісну систему, на основі спільних цілей і завдань.

Мета статті – розкрити особливості інтенсифікації навчання мови засобами комбінованого навчання.

Для визначення шляхів інтенсифікацій навчального процесу розглянемо деякі переваги та недоліки в різних формах навчання. Так, головними перевагами денної форми навчання для студента є можливість безпосередньо спілкуватися з досвідченими викладачами, відомими вченими та фахівцями, послідовно вивчати навчальний матеріал протягом семестру, ритмічно виконувати контрольні завдання тощо.

Але традиційні види навчальних занять не можуть забезпечити повною мірою вивчення студентом навчальної дисципліни, бо не враховують його індивідуальні психологічні особливості сприйняття та темпи засвоєння матеріалу. Особливістю традиційного навчання є введення в освітній процес обмеженої кількості інформації у вигляді лінійного тексту, яка не встигає оновлюватись. За відсутності комплексу електронних матеріалів з дисципліни (конспектів лекцій, методичних рекомендацій до виконання практичних, наборів тестових завдань тощо) обмежуються можливості самостійної роботи студентів, проведення ними самоконтролю засвоєння навчального матеріалу. Проведення викладачем консультацій за встановленим заздалегідь графіком не може задовольнити потребу студента отримати допомогу в потрібний для нього час.

Основними перевагами правильно організованого дистанційного навчання є: свобода вибору часу для засвоєння курсу та можливість проведення навчання незалежно від часу навчання кожного конкретного студента; вільний доступ до різноманітних джерел інформації – електронних бібліотек, мультимедійних підручників, дистанційних курсів з дисципліни, довідкових матеріалів (словників, енциклопедій та ін.); використання широкого вибору навчальних матеріалів, що постійно оновлюються і до того ж представлені на фоні яскравих графічних зображень

(малюнків, схем, таблиць тощо), у супроводі аудіо- та відео презентацій; можливість проведення самоконтролю шляхом тестування в режимі реального часу; забезпечення зворотного зв'язку з викладачем – можливість отримання швидкої відповіді на виконане контрольне чи індивідуальне завдання, консультації щодо усунення недоліків засвоєння матеріалу; прозорість оцінювання результатів успішності за виконання окремих завдань, тестів та підсумкові оцінки з модульного контролю і т.д.

Одночасно провідні вчені називають такі суттєві недоліки дистанційного навчання: відсутність безпосереднього контакту студента з викладачем, а також взаємодії між студентами; відсутність використання методів невербального контакту, оскільки основним способом спілкування в дистанційних курсах є текст; нерівномірність розподілу студентом навчального навантаження, яка виникає при недостатній сформованості навичок самостійної роботи або самоорганізації та самодисципліни студентів. Крім того, не можна не зазначити технічні обмеження при застосуванні дистанційного навчання (наявність Інтернету, пропускну здатність мереж для відеозв'язку, наявність відповідного обладнання у студентів і т.д.).

Сьогодні розроблено чимало мультимедійних продуктів та матеріалів для дистанційного вивчення різних дисциплін. У навчання іншомовної мовленнєвої діяльності концепцію дистанційної освіти тільки-но впроваджують, однак відомо вже чимало комп'ютеризованих програм для оволодіння англійською, французькою, німецькою, італійською, іспанською мовами та дистанційних курсів з цих дисциплін.

У зв'язку з розвитком міжнародного співробітництва особливо актуальною сьогодні є потреба розробки дистанційних курсів з вивчення української мови як іноземної, які б забезпечили студентам з інших країн доступ до основних навчальних ресурсів, зокрема до мовного матеріалу, країнознавчої інформації, та сприяли зацікавленню нашою мовою і культурою.

До вирішення проблем підвищення ефективності навчального процесу, його інтенсифікації для різних форм навчання необхідно підійти з боку модернізації форм навчання, що, у свою чергу, призведе до змістовних змін у моделюванні процесу навчання. Комплексним підходом до вирішення висвітлених проблем є використання переваг однієї форми навчання для усунення недоліків іншої, оновлення традиційних та поява нових видів навчальних занять, впровадження методів змішаного (комбінованого) навчання.

О.В. Костіна виділяє три основні компоненти моделі змішаного навчання, які використовуються в сучасному освітньому середовищі:

- очне навчання (face-to-face) – традиційний формат аудиторних занять “викладач – студент”;

- самостійне навчання (self-study learning) – передбачає самостійну роботу студентів; пошук матеріалів за допомогою ресурсної карти, локальної та глобальної мереж;

- онлайн навчання (online collaborative learning) – робота студентів та викладачів у режимі онлайн, наприклад, за допомогою Інтернет-конференцій, скайп або вікі тощо [3].

Отже, можна визначити змішане навчання як систему навчання, яка поєднує найбільш ефективні аспекти та переваги викладання в аудиторії й інтерактивного або дистанційного навчання; складається з різних частин, які функціонують у постійному взаємозв'язку, утворюючи ціле. Тобто це система, в якій її компоненти гармонійно взаємодіють за умови, що вони правильно методично організовані.

У процесі викладання української мови як іноземної особливо важливе значення має навчально-методичне забезпечення. Тому для ефективного оволодіння мовою необхідно врахувати та реалізувати комплексний підхід до організації навчального матеріалу та послідовність його опрацювання. Окрім того, потрібно забезпечити єдність освітньої, виховної та розвивальної функцій навчання, доступність мовної бази рівневі знань іноземних студентів, активність та самостійність їхньої навчально-пізнавальної діяльності.

Для виконання таких дидактичних вимог та правильної організації навчально-пізнавальної діяльності студентів у процесі ДН широко використовують наступні методи навчання:

- інформаційно-рецептивний, що передбачає сприймання навчального матеріалу і його засвоєння;

- репродуктивний (відтворення вивченої інформації);

- метод теоретично-практичного вивчення мови, який базується на виконанні тренувальних вправ.

Ці методи реалізують через застосування різноманітних прийомів, кожен з яких передбачає певну дію, спрямовану на досягнення часткової мети. Так, наприклад, для дистанційного вивчення української мови як іноземної можна застосовувати такі прийоми семантизації чи перевірки рівня розуміння матеріалу, як демонстрація, ілюстрація, пояснення, бесіда, розповідь, повторення, виконання практичних завдань. Сучасні комп'ютерні технології забезпечують широкі можливості для реалізації цих методичних прийомів у процесі навчання [1].

Ефективність формування професійної компетентності майбутніх фахівців засобами комбінованого навчання істотно залежить від програмного забезпечення. При виборі засобів створення дистанційних курсів та організації мережевого електронного навчання доцільно керуватися такими критеріями: функціональність, надійність, стабільність, наявність засобів розробки навчальних матеріалів, наявність можливості в режимі онлайн оцінити знання студентів (засоби для створення тестів, завдань і контроль активності студентів). Одним з важливих критеріїв є зручність використання— важливий параметр при вирішенні завдання формування професійної компетентності педагогів. Аналіз існуючих програмних продуктів для управління навчанням показав, що найбільший набір можливостей для повноцінної реалізації процесу мережевого навчання мають системи:

- MOODLE, яка дає змогу формувати навчальний матеріал, об'єднувати його в межах дистанційного курсу, проводити перевірку знань, контроль успішності, моніторинг навчальної діяльності та спілкування;

- LOTUSLearningSpace відповідає всім вимогам освітнього процесу, починаючи зі створення курсів, викладання у віртуальному середовищі і закінчуючи процесами обліку та адміністрування. Система розроблена спеціально для створення групового навчання через Інтернет, зберігаючи при цьому всі можливості і досвід традиційного навчання;

- eFront поєднує в собі функції систем управління навчанням і систем створення навчальних матеріалів. eFront має широкий набір компонентів, які допоможуть створювати структуру занять, навчальний матеріал, тести, а також спілкуватися, стежити за успішністю та використанням системи, проводити опитування, давати завдання для практичних занять і т.д.

Кравченко В.М. надає характеристику очно-дистанційної моделі, яка застосовується для організації навчання студентів денної форми навчання, реалізується за такими напрямками:

- проектування вивчення навчальної дисципліни – розробка електронних навчально-методичних комплексів дисциплін (ЕНМКД), визначення видів занять, контрольних заходів; чітке визначення частки матеріалу для очного та дистанційного вивчення;

- підключення студентів до системи дистанційного навчання навчального закладу, в якій розміщені навчальні матеріали ЕНМКД;

- вивчення теоретичного матеріалу здійснюється шляхом попереднього ознайомлення з текстом лекції, проведення лекцій у презентаційному режимі та

дискусійному режимі з наступним самостійним опрацюванням і проведенням тестування в дистанційному режимі;

- виконання практичних робіт відбувається у змішаному режимі - основна частина з викладачем на заняттях, додаткова (творча) – шляхом самостійної роботи вдома з наступним відправленням результатів роботи викладачу;

- оцінювання результатів навчання відбувається у двох режимах:

викладачем – за виконання завдань під час очного спілкування та автоматизованим способом – за виконання завдань поточного й підсумкового тестування;

- набрані студентом бали за всі контрольні заходи фіксуються в електронному журналі, до якого є доступ студентів, адміністрації навчального закладу [4].

Таким чином, модель інтеграції форм навчання у вигляді комбінованої форми – це цілісний навчальний процес, який передбачає, що частину навчальної діяльності студент проводить в аудиторії, а частина виноситься на дистанційну форму, в якій переважають самостійні види робіт. Викладачу важливо визначити, які види діяльності студента потрібно застосовувати на очних заняттях, і які види можна перенести на самостійну дистанційну форму.

Отже, очна форма передбачає ознайомлення студентів з новим матеріалом з найбільш важких проблем, які потребують безпосередньої участі викладача. В аудиторії проводяться дискусії, робота в групах, тобто ті види діяльності, які потребують безпосереднього контакту на різних рівнях (з викладачем, між студентами). Контрольні, підсумкові роботи, захист проектів також доцільно проводити очно.

Дистанційна частина курсу передбачає: вивчення навчального матеріалу за допомогою інтерактивного посібника з гіпертекстом, що використовує всі засоби впливу на читача, які тільки можливі технічно у системі – від суто літературних (вибір оповідної стратегії і стилістики) через видавницькі (шрифти, верстка, ілюстрації) і до найскладніших комп'ютерних (звук, анімація, посилання на інші матеріали; виконання практичних завдань та вправ, що сприяють засвоєнню матеріалу; колективне виконання завдань творчого характеру (проектів); консультації з викладачем; проведення навчального та проміжного контрольного тестування; самостійну пошукову, дослідницьку діяльність з Інтернет-ресурсами та ін.

Модель інтеграції очної та дистанційної форм навчання дає студентіві можливість навчатися в групі з викладачем і додатково вдома в зручний для нього час, він сам встановлює оптимальну швидкість і інтенсивність процесу навчання; прискорюється розвиток самоорганізації, самодисципліни студента, формування

міжособистісних комунікацій, уміння працювати в команді, що є необхідним для професійного становлення фахівця. Дана модель вимагає високого рівня компетентності викладача, як у традиційних, так і у новітніх методах навчання, а також наявність у студентів достатніх навичок інформаційно-комунікаційних технологій роботи в системі дистанційного навчання.

Таким чином виявлено, що для вирішення завдань інтенсифікації професійної підготовки майбутніх фахівців найбільш широкі можливості надає комбіноване навчання.

Однак потребує подальшого вивчення методика розробки електронних навчально-методичних комплексів дисципліни, визначення напрямів підвищення кваліфікації викладачів щодо проектування системи комбінованого навчання.

Впровадження в освіту технологій дистанційного навчання буде сприяти одержанню якісно нового освітнього продукту. Значне розширення інформаційного освітнього середовища, збільшення можливості комунікації студентів і педагогів з колегами інших ВНЗ, доступ до світових інформаційних ресурсів — усе це сприяє зростанню мотивації студентів до навчання, посилення їх творчої самореалізації, оволодінню навичками роботи з телекомунікаціями, як необхідних умов життя в інформаційному суспільстві.

ЛІТЕРАТУРА

1. Антонів О. Дистанційне вивчення мови: проблеми та методи // http://www.lnu.edu.ua/faculty/Philol/www/teoria_praktyka_ukr_mova/vyp_02_2007/7.%20Antoniv.pdf
2. Концепція розвитку дистанційної освіти в Україні // www.udec.ntu-kpi.kiev.ua
3. Костина Е.В. Модель смешанного обучения (Blended learning) и ее использование в преподавании иностранных языков // Известия высших учебных заведений: научный журнал. Серия "Гуманитарные науки". – Иваново: Изд. ГОУ ВПО "ИГХТУ", 2010. – Т. 1. – Вып. 2. – С. 141–144.
4. Кравченко В.М. Комбіноване навчання як фактор інтенсифікації професійної підготовки магістрантів // http://www.nbu.gov.ua/portal/Soc_Gum/Pfto/2011_13/files/P1311_49.pdf
5. Ясулайтіс В.А. Дистанційне навчання // Методичні рекомендації. - К., 2005.